

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PL – Božena Němcová: Babička
Babička**XII**

Byl to zvyk jak ve mlýně, tak v myslivně i na Starém bělidle, že kdokoli přišel na Štědrý den a Boží hod, jíst a pít dostal do sytosti, a kdyby nikdo byl nepřišel, babička byla by šla hledat hosta na rozcestí. Jakou radost měla ale tenkrát, když znenadání přišel před Štědrým dnem syn Kašpar a bratrův syn z Olešnice. Celého půl dne radostí plakala a přes chvíli od pečení vánoček odběhovala do sednice, kde přichází mezi dětmi seděli, aby se na syna podívala, aby se bratrovce zeptala, co dělá ten neb ta v Olešnici, a dětem opakovala nejednou: „Jak tuhle vidíte strejčka, tak byl v tváři také váš dědeček, jenže vzrůst po něm nemá.“ Děti prohlížely strejčky se všech stran, a velice se jim líbili, zvláště to, že mile na každou jejich otázku odpovídali. – Každý rok chtěly se děti postit, aby viděly zlaté prasátko, ale nikdy k tomu nedošlo, vůle byla dobrá, ale tělo slabé. Na Štědrý den štědře podělen byl kdekdo, i drůbež a dobytek dostaly vánočky, a po večeři vzala babička ode všeho, co k večeři bylo, po kousku, hodila polovičku do potoka, polovic zahrabala do sadu pod strom, aby voda čista a zdravá zůstala a země úrodná byla, všecky pak drobtý sesbírajíc hodila „ohni“, aby „neškodil“. Za chlívem třásla Bětká bezem, volajíc: „Třesu, třesu bez, pověz ty mi, pes, kde můj milý dnes;“ a v světnici slívaly děvčata olovo a vosk a děti spouštěly svíčky v ořechových skořepinách na vodu. Jan tajně postrkoval mísu, v níž voda byla, aby se hnula, a skořápky, představující loďky života, od kraje ku středu se houpaly; pak volal radostně: „Dívejte se, já se daleko, daleko dostanu do světa!“ – „Ach milý hochu, až se dostaneš do proudu života, mezi víry a úskaliny, až budou vlny loďkou tvého života smejkat, pak budeš vzpomínat toužebně na tichý přístav, z něhož jsi vyplul,“ řekla si tiše matka, rozkrajíc jablko chlapcovo „na štěstí“ ve příční polovici. Jádra tvořily hvězdu, tři čisté paprsky, dva pak byly neúplné, od červa sežrané. Odložíc je s povzdechem stranou, rozkrojila druhé pro Barunku, a vidouc opět hvězdu zatmělou, povídala si: „Tedy ani jeden ani druhý nebude úplně šťasten!“ Rozkrojila ještě pro Vilímka i Adelku, a v těch byly zdravé hvězdičky o čtyřech paprscích. „Ty snad,“ myslila matka, a Adelka vytrhla ji z myšlení, stěžujíc si právě, že její lodička nechce plout od kraje a svíčka že už dohořívá. – „Však moje také zhasíná a nepřišla daleko,“ pravil Vilím. Vtom trkl zase někdo do nádoby, voda se rychle rozhoupala a lodičky uprostřed plující se potopily. „Hečte, hečte, vy dříve umřete než my!“ zvolala Adelka s Vilímkem. – „Co je víc, jen když jsme byli daleko,“ odpověděla Barunka a Jan přisvědčil, matka ale smutně dívala se na ta zhaslá světla a předtucha zmocnila se její duše, není-li přece ta nevinná dětská hra věštbou jich budoucnosti. – „Přinese nám Jezulátko něco?“ ptaly se děti babičky potajmo, když se začalo uklízet se stolu. – „To já nemohu vědět, uslyšíte, jestli zazvoní,“ řekla babička. Děti menší postavily se k oknu míníce, že Jezulátko musí jít okolo oken a že je uslyší. – „Což nevíte, že není Jezulátko vidět ani slyšet?“ pravila babička. „Jezulátko sedí v nebi na světlém trůnu a posílá dárky hodným dětem po andělech, kteří je přinášejí na zlatých oblacích. Neslyšíte nic než zvonků hraní.“ Děti se dívaly do oken, nábožně babičku poslouchajíce. Vtom kmitla okolo oken světlá zář a zvonku zazněl hlas zvonku. Děti sepjaly ruce, Adelka pak šeptala tiše: „Babičko, to světlo bylo Jezulátko, vidíte?“ Babička přisvědčila, vtom také matka do dveří vcházela, oznamujíc dětem, že v babiččině světnici Jezulátko jim nadělilo. To byl shon, to bylo radosti, když viděly osvětlený, okrášlený strom a pod ním krásných darů! Babička sice neznala ten způsob, mezi lidem se to nedělalo, ale líbil se jí; dlouho před vánocemi vždy už sama pamatovala na strom a dceři okrášlovat ho pomohla. „V Nise a v Kladsku panuje vesměs ten způsob; víš-li pak se pamatovat, Kašpare, byl jsi tenkrát, když jsme tam byli, už hodný hoch?“ pravila babička synovi, nechajíc děti

těšit se s dary a usednouc vedle něho ke kamnům. – „Jak bych se nepamatoval; hezký to zvyk a dobře, Terezko, děláš, žeš ho zavedla; budou to někdy dětem krásné vzpomínky, až se octnou v trudech života. Na ten den si člověk dokonce v cizině nejraději vzpomíná, já to zkusil po kolik let, co jsem ve světě byl. Dost dobře jsem se mnohdy měl u mistra, ale vždy jsem si myslil: Kýž bych seděl raději u matky a měl kaši s medem, buchtičky s makovou odvárkou a hrách se zelím, všecka ta dobrá jídla bych vám za to dal.“ – „Naše jídla,“ usmála se babička a přikývla hlavou; „ale ještě jsi zapomněl sušenou míchaninu (ovoce)“. – „To víte, o to jsem nehrubě dbal; v Dobrušce říkají tomu muzika. Na něco jiného jsem ale vzpomínával, co jsme všickni rádi poslouchávali.“ – „Však já vím, co myslíš: pastýřskou koledu, to je zde také, počkej, uslyšíš to zanedlouho,“ pravila babička, a sotva to dořekla, ozvala se zvenčí u okna pastýřská trouba. Nejdřív odtroubil melodii pastýřské písně kolední, pak začal zpívat: „Vzhůru vstaňte, pastýřkové, hlásná novina, spasitel se nám narodil v Betlemě v chlévě“ atd. – „Máš pravdu, Kašpare, kdybych neslyšela tu píseň, ani by mi Boží hod nepřicházel tak veselý,“ pravila babička, poslouchajíc s potěšením. Pak ale šla ven a naložila pastýřovi do mošny výsluhu.

(www.muzeumbn.cz/babicka-kniha-12)

Interpretace textu:

1. O jakých vánočních zvycích se dovídáme v ukázce?
2. Zapřemýšlejte, v jakém jiném díle (jiného autora) jste měli možnost se setkat s touhou lidí poznat osud?
3. Zhodnoťte jazykovou stránku ukázky, vyhledejte příklady:
 - a) historismů
 - b) archaismů
 - c) přechodníků
4. Vysvětlete vlastními slovy níže uvedené texty z ukázky:
 - a) ... dlouho před vánocemi vždy už sama pamatovala na strom a dceři okrašlovat ho pomohla.
 - b) ... až se dostaneš do proudu života, mezi víry a úskaliny, až budou vlny lodíkou tvého života smežkat, pak budeš vzpomínat toužebně na tichý přístav, z něhož jsi vyplul.
 - c) Kýž bych seděl raději u matky a měl kaši s medem, buchtičky s makovou odvárkou a hrách se zelím, všecka ta dobrá jídla bych vám za to dal
 - d) ... budou to někdy dětem krásné vzpomínky, až se octnou v trudech života.
5. S kterými postavami z knihy se setkáváme v ukázce?

B. Němcová: Babička

1. Určete literární druh, žánr díla.
2. Jaké je hlavní téma díla?
3. Jaké motivy se v díle objevují?
4. Uved'te kompozici díla.
5. Charakterizujte svými slovy hlavní postavu knihy.
6. Vyhledejte jména nejznámějších ilustrátorů této knihy.
7. Uved'te z díla příklady realismu a romantismu.
8. Zařad'te autorku do kontextu doby, napište důležité body z autorčina života, které ovlivnily její tvorbu.
9. Uved'te názvy dalších děl autorky.
10. B. Němcová se stala inspirací pro řadu českých spisovatelů. Pokuste se zjistit kterých.

